

"Ordu günü" kitabını çapa hazırlayarken, məsləhət oldu ki, ora özkeçmişimi də salım. Öz-özümə dedim ki, aya qardaş, özüm barədə özümən yaxşı yazası adamlar yazdıqlarını yazıblar, qalan bir özüməm. İmzam da Allaha şükür, padışah imzası kimi bir şeydir, möhür yerinə vurulur. Demək belə, özüm özüm barədə...

Mən Kaşqarda da doğula bilərdim, Təbrizdə də. Mən türk atlarının nallarının dəydiyi hər bir obada doğula bilərdim. Amma tanrıının hökmüyle 1961-də Azərbaycan ulusunda, Tovuz şəhərində doğuldum. Mən uşaq olanda bu şəhəre Taus deyirdilər, sonradan başbilənlərin ağıllarına nə gəldi Tovuz toponimini qəbul edədilər. Orta məktəbdə müəllimlər bizi belə izah edirdilər ki, bir zamanlar burada çoxlu tovuz quşları yaşadığını görə bu əraziyə Tovuz deyiblər. Hətta şəhərin girəcəyinə heykəl də qoymuşdular, quş nənələrimizin şərəfinə. Biz de uydurmalar aləmində yaşayan bütün Sovet uşaqları kimi günlərə Tovuzçayın sahilində tovuzquşu lələkləri axtarışlarına çıxırdıq. Bu səyahətlər barədə bir balaca poema da yazmışdım, yəqin Tovuzdakı arxivimdədir.

İlk ədəbiyyat bilgilərimi nənəm-dən almışam. Nənəm rus və dünya ədəbiyyatı ilə bağlı geniş bilgilərə malik idi, üstəlik özünün də zəngin folklor fondu vardi və bu bilgilərə nəvəsi ilə həvesle bölüşürdü. Ümumən aristokrat əsilli çox bəsi-rətli qadınıydı nənəm, yuzlərə şeir bilirdi əzərbədən, nağıl dünyası da ele geniş idi ki. Sonradan bu nağıl-lar mənim yazılarına qarışdı, mən çoxdan unudulan qədim mifik personajları Azərbaycan realıqlarına, hətta Bakı küçələrinə, gətirdim. Nənəmin adında da bir məstikə vardi - Elenor, ele nur vermək üçün xəlq olunmuşdu bu qadın. Bu nur mənim əsərlərimdə Azərbaycan dili var olduqca yaşayacaq yəqin.

Azərbaycan ədəbiyyatı ilə tanışlığım isə yəqin ki, orta məktəbdən başlayıb. Məktəbə qədərki dövrə Azərbaycan dilində yalnız uşaq şeirləri və aşıqların dediyi şeirləri eşimmişdim, həmin dövrə biz tərəf-lərdə aşıqsız məclis olmazdı. Atamın doğulduğu Qaraxanlı kəndində toyxanalarda adətən iki mağar qurulardı, birində gövdə-niyatlı məşşəl olunurdu, o birində mədəniyyətə. Peşəkar aşıqların ifa-sında Koroğlu dəstəsinin heyranlı-dı, aşıqların səhəbtini də Koroğlu

beş fənn oxuyur. Mən texniki fənləri daha çox sevirdim, amma bir gün yeni ədəbiyyat müəllimimiz gəldi, onun böyük öyrətmə entuziazmını vardi, dərsdən sonra ədəbiyyat məşğələri təşkil edirdi. Dərsdən əlavə qiraət tapşırıqları verirdi, sistemli ədəbi qiraətlər nənəm Elenorun içimdə formalasdırıldıq duyğular bazisine qarışaraq məndə fərqli dünya duyumu formalasdırırdı.

İlk şerimi nə vaxt yazdım Aradan gör neçə illər keçib. Nə

düşdüm, ədəbiyyatın yeni üfüqləri-ni kəşf elədim. O. Mandelştam, B. Pasternak, A. Axmatova, F. Lorka, H. Heyne kimi şairlərin yaradıcılığı ilə ilk dəfə orada tanış oldum. Saşa Lebedev vardi, yahudiydi, o mənə poeziyanın dünyasını fərqli rənglərdə görmək bacarığı olduğunu anlatdı. Belorusiyada rusca da şeirlər yazmağa başladım. Onlardan bəziləri-ni uşaqlar gitarda ifa edirdilər, bilmirəm bəlkə indi də oxuyurlar.

qızlara oxuyurdum. Qızlar çox bəyənirdi. İndi də rusdilli şeirlərim əksər oxu-cuları qadınlardı. Orta cinsin nüma-yəndələrinin mənim şeirlərimə münasibəti mənə yaxşı deyil.

Gün geldi ölkədə aləm qarışdı.

Mitinqlər, ermənilərlə savaş...

Savaşda iştirak şeirlərimə savaş

hakimiyəti illərində Tovuz rayon icra hakimiyəti başçısının birinci müavini işlədim. Başımız müharı-bəyə qarışmışdı, ədəbiyyatlıq hal yox idi. Tezliklə məmər həyatı məni bezdirdi, mən müstəqilliyi sevən adamam. O gündən bu günə elə işlərdə işləmişəm ki, kimse əmrində olmayım. Bilmirəm bu

Elxan Zal-65

Mən Elxan Zal Qaraxan Özüm barədə esse

yadına gəlmir, bu haradasa erkən yaşlılarımda olub. Adətən gizlində yazırdı. Bizi məktəbdə şeir yazarları çox idi, amma göründüm ki, onların yazdıqları mənim yazdıqlarına bənzəmir. Ona görə heç evdə də heç kimə göstərmirdim, artıq nənəm də həyatda yox idi.

İndi qəribə görünse də, həmin dövrə en çox mütaliyə elədiyim şeir kitabları Hüseyn Cavidin və Mirzə Ələkbər Sabirin şeirləri idi. Ruslardan M. Lermontovun çox sevirdim, bir də Qoqolun "Dikanka yaxınlığında xutorda axşamlar" əsərini oxumaqdan doymazdım.

Ali tehsilimi Azərbaycan Politexnik İnstitutunda almışam, onda Cingiz İldırım adınaydı. Adından da bəllidir ki, orada ele bir ədəbi mühit yox idi, amma texniki təhsil adama dünyasını kəsikdə görmək imkanı verir. Bizi məsələ paralel oxuyan İmran Əhmədov adlı çox maraqlı bir oğlan vardi, o da şeir yazırdı. Başqalarından fərqli yazırı, gözəl yazırı. Ədəbi duyumu güclü idi. Cərtyojlardan başımız açılında yazdığımız şeirləri əsasən bir-birimizə oxuyurdug və dəyərləndirirdik. İndi "Torqov peyzajı" və "Yaquar yerişli vaxt" kitablarına salınan xeyli şeirlər tələbəlik illərində yazılıb. Ədəbi jurnallar onda bizi dərc elemirdi, redaktorlar onları oxuyub müdrikane məsləhətlər verirdilər, amma illər ötəndən sonra həmin adamlar bir vaxt dərc etmədikləri şeirlər barədə yüksək fikirlər sözləməyə başladı-

Mən Kaşqarda da doğula bilərdim, Təbrizdə də. Mən türk atlarının nallarının dəydiyi hər bir obada doğula bilərdim. Amma tanrıının hökmüylə 1961-də Azərbaycan ulusunda, Tovuz şəhərində doğuldum. Mən uşaq olanda bu şəhərə Taus deyirdilər, sonradan başbilənlərin ağıllarına nə gəldi Tovuz toponimini qəbul edədilər. Orta məktəbdə müəllimlər bizi belə izah edirdilər ki, bir zamanlar burada çoxlu tovuz quşları yaşadığını görə bu əraziyə Tovuz deyiblər. Hətta şəhərin girəcəyinə heykəl də qoymuşdular, quş nənələrimizin şərəfinə. Biz də uydurmalar aləmində yaşayan bütün Sovet uşaqları kimi günlərə Tovuzçayın sahilində tovuzquşu lələkləri axtarışlarına çıxırdıq. Bu səyahətlər barədə bir balaca poema da yazmışdım, yəqin Tovuzdakı arxivimdədir...

dəliləri kimi heyranlıqla dinləyərdik. Artıq belə aşıqlar yoxdu.

Mən Tovuz şəhərindəki A. S. Puşkin adına orta məktəbdə oxu-mışam, bizim dövrə bu məktəbən respublikada sayılıb seçilən məktəblərdən sayılırdı, bizi də bütün fənləri yüksək səviyyədə tədris edirdilər. Yəqin ki, indi belə məktəblər yoxdu, uşaqlar uzağı dörd-

lar. Redaksiyalarda şeirin necə yazılıması ilə bağlı alırdım çoxsaylı məsləhətlərdən sonra dərc olunmaq həvəsindən.

İnstiutu bitirəndən sonra təyinatla Belorusiyaya getdim. Özümle götürdüyüm yeganə kitab Sabirin "Hophopname"si idi, bir də özümən şeir dəftərlərim vardi yanında. Orada tamam fərqli ədəbi mühit-

isə... Mən Azərbaycana dənəndə poeziya barədə özümən sistemləşmiş düşüncələrim vardi. Mənim poeziyamın öz dünyası, öz musiqisi, öz havası vardi.

Tovuza gələndə, Kürün qırğıında nasos stansiyası vardi, orada başladım işə. Sakit yer idi, əsl şeir yazmaq məkənyidi. Orada yazdığım şeirləri əsasən bizimlə işləyən

havası getirdi. 1988-ci ildə Aydin Məmmədovun yaratdığı "Ana dil" təşkilati vardi, onlarla əməkdaşlığı başladıq. 1989-cu ildə orada tanış olduğum Firudin Qurbansoy, Ağası Hun, Orxan Fikrətoğlu ilə birləşdə "Türkün səsi" adlı qeyr-leqal qəzet buraxmağa başladıq, onu "Azadlıq" meydanındakı mitinqlərdə satırdıq. Qəzet Tovuz mətbəəsində çap olunurdu və çox yaxşı satılırdı, özü də bir manatdan. Qazandığımız pulu Tovuzun müdafiə məsələlərinə xərcləyirdik, onda camaatda heç quş tüfəngi də yox idi. Camaat bir yana, heç polisin tapançadan başqa silah yox idi. İlk savaş şeiri-mi də həmin vaxtlarda yazmışam "Türkün səsi" qəzetində yayınlaşmışam. "Türkler, haydi qılınca" şeirinin yazmışdım. Və bir-dən şeirlər axınla gəldi, sanki ulu babam Qaraxanlı princi Mahmud Kaşqarı Ulular Uçmağından internetə göndərirdi. Az müddədə xeyli şeir toplandı yeni formalasın düşüncələr faylında. Buna qədər "Günün səsi" və "Ekonomiks" kimi qəzetlərdə baş redaktor işləmişdim, bu qəzetlərin də mövzusu elədir ki, şeirlək halın olmur. Buna görə qəzetçiliyin başını buraxdım. "Türk Tərə Ocağı" adlı bir təşkilat qurdum. 1999-cu il id, Türk əsərinin astanasında dayanmışdır. Zamanında bu çox populyar təşkilat oldu və Azərbaycanda türkçü mühitin formalasmasında az rol oynamadı. Biz cəmiyyətə bir sira tərənlər təklif elədik ki, onlar bu gün də davam etdirilir. O zaman təsis etdiyim "San yarlığı" mükafati bu gün də "Beynəlxalq Mahmud Kaşqarı Mükafatı" ilə yanaşı öz nüfuzunu saxlamaqdadır. "ALP" və "BİLGƏ" rütbələri verirdim, əsil xəqanlar kimi. Yadimdادر, Atatürk mərkəzində Nizami Cəfərova və Qənirə Paşayevaya "ALP", "Firudin Cəlilova "BİLGƏ" titulu vermişdir. Zaman göstərdi ki, bu titillər elə onların boyuna bıçılıb...

(ardı gələn sayımızda)